

dos. Rüstəm Əşrəfov

SDU

E-mail: rustameshreffov@gmail.com

MİLLİ KURİKULUM KONSEPSİYASINDA – ANA DİLİ İNTEQRATİV KURS KİMİ

Açar sözlər: *милли курикулум, концепсия, дидактика, təlimin prinsipləri, pedaqoji proses, integrativ kurs*

Keywords: *national curriculum, conception, didactic, training principles, pedagogical process, integrative course*

Ключевые слова: *национальный курикулум, концепция, дидактика, принципы обучения, педагогический процесс, интегративный курс*

Ana dili təliminin məzmunu nəticəyönümlü standartlar əsasında hazırlanmışdır. Nəticələrin əvvəlcədən müəyyən olunması onlara uyğun yönəlmiş fəaliyyətlərin inkişafını izləmək və istiqamətləndirmək üçün ardıcıl qiymətləndirmənin aparılmasına imkan yaradır.

Məzmun standartları hazırlanarkən şagirdlərin idraki, informativ-kommunikativ və qeyri-iradi fəaliyyətlərinin əhatə olunması, düşünmə, emosional və psixomotor bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bütün standartlar fəaliyyətlərə aid bacarıqlar şəklində ifadə olunmuş, şagirdlərin bilik və bacarıqları ilə bağlı nəaliyyətlərini müəyyənləşdirmək diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

«Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum)» hökumət tərəfindən qəbul olunmuş, ibtidai siniflər üçün fənn kurikulumları təsdiq edilmişdir. Son zamanlar fənn kurikulumları respublikanın ümumtəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərindən tətbiq olunmağa başlamış, yeni fənn kurikulumlarının tələblərinə uyğun hazırlanmış dərslik komplektləri məktəblərimizin istifadəsinə verilmişdir

Ölkəmizdə həyata keçirilən kurikulum islahatı mərhələli proses olmaqla innovasiyalara əsaslanan və əvvəlcədən müəyyən edilmiş real nəticələrə istiqamətlənmiş geniş fəaliyyət sahəsinə çevrilmişdir. Burada atılan hər bir addım düşünülmüş qərara əsaslanır. Həmin qərarların istinad nöqtəsi isə müntəzəm aparılan müzakirə və diskussiyalar, onların obyektiv sonluğunu maddiləşdirilən nəticələrdir [1, s.13-29].

Konsepsiya hər hansı əşyanı, hadisəni, prosesi başa düşməyin, şərh etməyin müəyyən metodu, onlar haqqında ən etibarlı nöqtəyi-nəzər, onların sistemli izahında əsas fikir, rəhbər ideyadır. Konsepsiya aid olduğu sahəni istiqamətləndirən konstruktiv prinsiplərin məcmusudur. Konsepsiya elmi cəhətdən əsaslandırılmış tələsik cəhdlərin, subyektivizmin qarşısını alır. Konsepsiya resept xarakterli məlumat mənbəyi deyil. Onda hər hansı perspektiv inkişafın detalları nəzərdə tutulmur.

Bu baxımdan Ana dili öz təbiəti etibarlı ilə integrativdir. Beələliklə bütün fənlərin mahiyyəti ana dilinin köməyi ilə açılır, şərh olunur. Ana dilində olan integrativ imkanlar Azərbaycan dilini, onun ədəbiyyatını və incəsənətini də

dərindən başa salmağa və başa düşməyə imkan verir. İbtidai siniflərdə ana dili (oxu) tarixən integrativ kurs kimi yalnız bədii materialları deyil, həm də elmi-kütləvi mətnləri əhatə etmişdir. Oxu dərslində tarix, coğrafiya, təbiət məzmunlu mətnlər, həmçinin bəzi ədəbi parçalarda şagirdlərə kimya, fizika, astronomiya və başqa elmlər haqqında da sadə məlumat verilir. Bütün bunlar şagirdləri yuxarı siniflərdə sistematik kursları da mənimsəməyə hazırlayıb, kömək edir.

Ana dilinin integrativ kurs kimi öyrənilməsi şagirdlərin ünsiyyət imkanlarını genişləndirir, onlarda nitq fəaliyyətinin növləri ilə yanaşı, düşünmə, öyrənmə və danışma bacarıqlarını formalaşdırır. Nəticədə bu dil düşünmə, öyrənmə və danışma vasitəsinə çevrilir.

Son illərdə tez-tez təlimdə inteqrasiyadan, ayrı-ayrı fənlərin bir tamda birləşərək təqdim olunmasından geniş söhbət açılır. Müasir həyat tərzində təhsil sistemindən tələb edilir ki, o şagirdlərə bizi əhatə edən dünya haqqında tam təsəvvür versin. Bu o deməkdir ki, fənlərin inteqrasiyası ayrı-ayrı hissələrin sadəcə birləşməsi deyil, bu hissələrin üzvü şəkildə vəhdətdə birləşməsidir. Bununla da təlimə fənlərarası əlaqənin yeni mükəmməl forması, ən yüksək mərhələsi olan inteqrasiyadan başlanılır.

Təlimdə inteqrasiya zamanı müəllimlər öz qarşılıqlarına belə bir məqsəd qoyurlar ki, şagirdlərə düşünməyi öyrətsinlər. Adətən, şagirdlərin yanında onların fəal iştirak etdikləri dərslərdə əldə etdikləri biliklər qalır. Nə qədər ki, müxtəlif tədris fənləri, təbiət və cəmiyyətin ictimai həyat kompleksi arasında qarşılıqlı əlaqəni əks etdirir, təlim prosesində də onları təcrid olunmuş şəkildə öyrətmək mümkün deyil. Deməli, müasir həyat tərzində təhsil sistemindən tələb edilir ki, müəllim təlimdə inteqrasiyanı öz qarşısında məqsəd kimi qoymamalı, inteqrasiya onun yaradıcılığında özünü göstərməlidir.

Təlimdə inteqrasiya zamanı – fənlərarası əlaqə yalnız təlimin ümumi sosial məqsədinin - məktəblinin şəxsiyyətinin hərtərəfli inkişafına nail olmaq vasitəsi deyil, həm də konkret pedaqoji vəzifələrin formalaşması, ümum-pedaqoji biliklər sisteminin, bacarıqların, münasibətlərin müəyyənləşdirilməsinin zəruri faktorlarından biridir. İnteqrasiya – təlimin mühüm prinsipi olduğundan, ibtidai siniflərdə bu əlaqəni nəzərə almadan təhsilin məzmununu, bütövlükdə təhsili təkmilləşdirmək mümkün deyil. Müşahidələr göstərir ki, ibtidai siniflərdə müxtəlif tədris fənlərinin məzmununu arasında qarşılıqlı əlaqə kifayət qədər deyil. Bəzi fənlər arasında xüsusi məsələlər üzrə fraqmentar əlaqələr var. Bəzi fənlər arasında əlaqələr isə təsadüfidir. Bu istiqamətdə düşünülmüş sistemin yaradılması çox böyük nəzəri və praktik əhəmiyyət kəsb edir.

İnsan beyni informasiyaları sadəcə qəbul edən «anbar» deyil. İnformasiyalar müxtəlif mənbələrdən gəlməklə təfəkkürdə yığılır, bütövləşir. Ona görə də bu informasiyaların inteqrasiya edilmiş şəkildə təqdim olunmasına daha çox üstünlük vermək lazımdır.

Milli Kurikulum kosepsiyasında - təlimdə inteqrasiya təhsil islahatının prinsiplərindən biri olmaqla belə səciyyəlidir: təlimdə inteqrasiya-fənlərin öyrənilməsi zamanı fənlərarası əlaqələrin aşkar edilməsi əsasında, qlobal təfəkkürün formalaşdırılmasının vacibliyini nəzərdə tutur.

İnteqrasiya müasir dünya təhsilinin prioritet problemlərindən biridir. Bir prinsip kimi onun nəzərə alınması təhsilin bütün mərhələlərində potensial əlaqələri tapmağa, onları fəaliyyət müstəvisində reallaşdırmağa imkan yaradır. Bu gün respublikamızda həyata keçirilən İslahat Proqramının prinsiplərindən birinin inteqrasiya olması da, heç şübhəsiz, bu zərurətdən irəli gəlir. Xüsusən ümumi təhsildə onun nəzərə alınması səmərəlilik baxımından son dərəcə zəruri və lazımlı hesab edilir.

Dünyanın təhsil təcrübəsində inteqrasiyanı real təlim şəraitində fəaliyyətlərin mühüm tələbinə çevirmək geniş miqyas alıb. Ona görə də məzmunun inteqrativliyi, fənnin inteqrativliyi, standartların inteqrativliyi, kurikulumların inteqrativliyi, bacarıqların inteqrativliyi, prosesdə inteqrativlik və s. məsələlər daim müzakirə obyektinə çevrilib, təhsil siyasətində xüsusi bir istiqamət kimi maraq doğurub [2,s. 8-15].

Hazırlanmış bütün kurikulumlarda inteqrasiya xüsusi tələb kimi nəzərə alınmışdır. İnkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, inteqrasiyanı ifadə edən materiallar fənnin məzmununu hissəsində verilmişdir. Bu hansı zərurətdən irəli gəlmişdir?

Əvvəla, kurikulum konseptual sənəd olduğuna görə ilk növbədə təlimin məzmununu ifadə edən dərslük komplektini və digər resursları istiqamətləndirir. Bu baxımdan istər fəndaxili, istərsə də fənlərarası inteqrasiyanın əlaqəli standartların fonunda verilməsi zəruri hesab edilir. Ona görə də bütün fənlər üzrə kurikulumlarda iki cədvəl təqdim olunur: fəndaxili üfüqi və şaquli inteqrasiya; fənlərarası inteqrasiya. Fəndaxili inteqrasiyaya aid cədvəllərdə bir-biri ilə əlaqə yaratmaq imkanı olan nəticələr (standartlar) üfüqi və şaquli formalarda uyğun pozisiyalar üzrə qruplaşdırılır, fənlərarası inteqrasiya cədvəlində isə konkret bir fənnin digər fənlərlə əlaqəsi olan nəticələrinin (standartların) kodları qeyd edilir. Dərsliyi, digər hər hansı vəsaiti hazırlamaq istəyənlər inteqrasiyaya aid bu minimum göstərişi istiqamət kimi qəbul edə və onun reallaşdırılması üçün fəaliyyət göstərə bilərlər.

İkinci, təlimin məzmun komponenti kiimi verilmiş inteqrasiya həm də müəllim tərəfindən idarə olunan təlim prosesinin səmərəli və maraqlı qurulması üçün faydalı istiqamət hesab olunur. Müəllim bu istiqamət üzrə özünün potensial imkanları daxilində hərəkət edir.

Bununla belə, müasir dövrdə inteqrasiyaya sadəcə fəndaxili, yaxud fənlərarası əlaqə yaratmaq imkanı kimi baxmaq düzgün olmazdı. Onu mühüm pedaqoji prinsip kimi daha geniş anlamda qəbul etmək və dəyərləndirmək lazımdır. İnteqrativ fənlərin yaradılması ideyası da məhz bu yanaşmadan bəhrələnir.

İnteqrasiya – təlimin mühüm prinsiplərindən biri olub, bütün fənlərin tədrisində istifadə edilməsi zəruri olan ən mühüm prinsipdir. Leksik cəhətdən inteqrasiya (latınca integer) tam deməkdir. Müxtəlif dillər və dialektlər arasında bənzər cəhətlərin artması nəticəsində dillərin yaxınlaşması, onların bir dil halında birləşməsi inteqrasiyadır. Zəmanəmizdə inteqrasiya anlayışı həm çox geniş, həm də dar mənada işlənir. Biz tez-tez təhsil sistemimizin Avropa təhsil sistemi ilə inteqrasiyası, asılı olmayan ölkələrin təhsil sistemləri ilə inteqrasiyası, müxtəlif ölkələrin dövlət təhsil standartlarının inteqrasiyası haqqında fikirlərlə rastlaşırıq. Bu mənada inteqrasiya heç də tam birləşmə, vahidliyə, eyniyyətə

aparmır. Belə olarsa, keçmiş dövrdəkindən daha güclü mərkəziyyət yaratmaq zərurəti meydana çıxıb [3, s.5-20].

Dar mənada integrasiya dedikdə: a) tədris prosesində fənlərarası əlaqənin ən yüksək, yeni keyfiyyət qazanmış formasını nəzərdə tutur. Bu baxımdan integrasiyanın ən real tələbi tədris planındakı qohum fənlərin daha da yaxınlaşdırılaraq şagirdlərə təbii əlaqələr şəraitində ümumiləşdirilmiş biliklərin verilməsidir; b) Amerika Birləşmiş Ştatları məktəblərinin yuxarı siniflərində 8 fənnin keçildiyindən xəbər tutan bəzi alimlər tədris planında fənlərin sayını azaltmaq, deyək ki, fizika, kimya, coğrafiya, astronomiyayı bir fənnin qovuşuğunda tədris etmək ideyasını irəli sürürlər. Elmdə məlum olan botanika, biofizika, biokimya kimi integrativ sahələri xatırladan fənlərin yaradılmasını buna misal gətirirlər.

«İntegrasiya prosesində elmi potensialın konsentrasiyası, onlar arasında əlaqələrin intensivləşdirilməsi, təhsil xarakterli informasiyaların ötürülməsi, elm və texnikanın son nailiyyətlərindən operativ şəkildə istifadə olunması, fasiləsiz təhsil sisteminin yaradılması və s. təmin edilir.

Təhsildə integrasiya nəticə etibarilə yeni elm sahəsi formalaşdırır. İntegrasiya sosial-iqtisadi şəraiti dəyişən, təhsil sistemini inkişaf etdirən yeni konsepsiyanın əsası kimi çıxış edir. Təlim prosesində müəllim proqram materialını şərh edir, şagirdə ev tapşırığı verir (o bəzən tapşırığı yerinə yetirmir), mövzunu jurnala yazır və hər şeyi bitmiş hesab edir. Materialın məzmunu ilə bağlı tərbiyə məsələsi, şagirdlərin ümumi inkişafı nəzərdən qaçırılır. Beləliklə, proqram materialı yerinə yetirilir, lakin şəxsiyyət yetişmir. Şəxsiyyətin tam, bütöv varlığı olması, onun bütövlükdə bir insan kimi qiymətləndirilməsi vacibdir. Yaxşı musiqişünas, idmançı, rəssam, alim olmaq asandır, insan olmaq isə çətin. Biz əsil insan tərbiyə etməliyik. İntegrasiya məhz bu prosesdə baş verir. Şagirdlərin mənimsədikləri idraki və bədii-ictimai təcrübə, pedaqoji prosesdə formalaşdırılan şagird şəxsiyyəti də integral xarakter daşıyır.

İntegrasiya həm də böyük sosial əhəmiyyət kəsb edir. Təhsilin ibtidai mərhələsində keçirilən bayramlar, kütləvi tədbirlər siniflər arasında yaxınlaşmanı təmin edir. Bu tədbirlərin bəzən məktəbin ümumi tədbirlərinin tərkib hissəsi olması, kiçikyaşlı məktəblilərin yuxarı sinif şagirdləri arasında qaynayıb-qarışması, məktəbin şagird kollektivinin formalaşması ilə nəticələnir. Rayon (şəhər) məktəbləri, respublikanın bütün rayon (şəhər) məktəbləri arasındakı belə əlaqələr vahid məxrəcə gəlmə, integrasiya, yeni nəslin, yeni bir cəmiyyətin formalaşmasına zəmin yaradır [4, s.6-21].

İntegrativ təlim heç də yeni şey deyil. Məgər müəllimlərimiz indiyədək integrasiyadan istifadə etməmişlər? Elə bir fənn (hətta mövzu) tapırlarmı ki, onu digər fənlərdən (mövzulardan) təcrid edilmiş halda tədris etmək mümkün olsun? İntegrativ təlim tarixən ibtidai təlimdə özünə yer tapmışdır. Görünür, bütün fənlərin bir müəllim tərəfindən tədris edildiyi ibtidai siniflərdə fənlərin integrasiyası daha təbiidir. Bu mərhələdə ana dili (savad təlimi, hüsn-xət, oxu təlimi, sinifdən-xaric oxu, Azərbaycan dili və bütövlükdə nitq inkişafı) fənni öz təbiəti etibarilə integrativdir. Deməli, təbii integrasiyanın ünvanı ibtidai təlimdir. A.Disterveq, Y.A.Komenskinin ibtidai təlimin təbiətvarilik (təbiətə uyğunluq) prinsipi əsasında təşkili ideyası bunu bir daha sübut edir. K.D.Uşinski-nin «Rodnoe slovo», «Detskiy mir» dərslərinə ədəbi əsərlərdən əlavə

təbiətşünaslıq, coğrafiya və vətən tarixinə dair çoxlu mətn daxil edilmişdi. İbtidai təlimin şifahi metoduna böyük üstünlük verən K.D. Uşinski ətraf aləm, hər şeydən əvvəl, təbiət obyektləri və hadisələri üzərində müşahidəni uşaqların əqlinin və qəlbinin inkişafı üçün ən yaxşı material hesab edirdi. Sosial və təbiət aləminin qarşılıqlı əlaqədə dərk olunması pedaqoqları, fizioloqları çoxdan düşündürmüş və aləmşünaslıq integral kursunda öz əksini tapmışdır.

Bəzi alimlərin etirazına baxmayaraq, keçən əsrin 90-cı illərindən «Ana dili» dərslərinə ədəbi-bədii materiallarla yanaşı, təbiətə, coğrafiyaya, tarixə dair materiallar da daxil edildi. Bu gün məktəblərimizin (xüsusilə I-IV siniflərin) istifadəsinə verilmiş Azərbaycan dili dərsləkləri varlığın müxtəlif sahələrinə dair bilikləri həyat hadisələri haqqında təsəvvürlər ətrafında cəmləşdirir, başqa sözlə, şəxsiyyətin tərbiyəsi prosesinə vəhdətdə yaranmasını qismən də olsa təmin edir, sosial və təbii mühitdə insanın yerini və rolunu açır, ictimai və şəxsi mənafeyi vəhdətdə götürməyi öyrədir.

İbtidai siniflərdə nitq inkişafı ana dili tədrisinin başlıca prinsipidir. «Azərbaycan dili» kursunun nitq yönümlü olması, yəni tədris prosesində üstünlüyün grammatik, orfoqrafik qaydaların öyrənilməsinə, nəzəriyyəyə deyil, praktik cəhətə-nitq inkişafına verilməsi inteqrasiya üçün əlverişli şərait yaradır. Məlumdur ki, nitq fəaliyyəti olmadan heç bir dərslərin qurulması mümkün deyil. Şifahi nitqin inkişafı üzrə məşğələ eşitmə, danışma və oxuma kimi nitq fəaliyyətlərini də birləşdirir. Eyni zamanda fənlərin inteqrasiyası öz-özlüyündə məqsəd də ola bilməz. İnteqrasiyanın məqsədi fənlərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində bir-birini zənginləşdirməsidir. Ana dilinin digər fənlərlə inteqrasiyasının təbii əsası mətn qurmağın təlimi hesab olunur. Müstəqil mətn qurmaq vərdişinin bütün fənlər üçün xarakterik olması ana dili ilə təbii, real inteqrasiyaya zəmin yaradır [5, s. 70-82].

Ana dili kursu savad təlimi, hüsnxət, sinif oxusu, sinifdən xaric oxu, Azərbaycan dili, nitq inkişafı bölmələrindən ibarətdir. Bu bölmələr arasında sıx inteqrasiya mümkün ikən çox vaxt müəllim onları bir-birindən təcrid olunmuş sahələr kimi tədris edir.

Dil dərslərində şagirdlərin söz ehtiyatı ətraf aləmdəki cansız və canlı əşyaların, hadisələrin adları hesabına zənginləşir. Şagirdlər grammatik qanunlara, qaydalara uyğun olaraq həmin sözlərdən istifadə etməklə cümlələr qurur, fikirlərini rəbitəli şəkildə ifadə edirlər. Onların sonralar coğrafiya, kimya dərslərində müəllimin dediklərini anlamaları və öyrəndiklərini ifadə etmələri həmin söz ehtiyatının, həmin grammatik konstruksiyaların köməyi ilə yerinə yetirilir. Deməli, həm orta, həm də ali məktəblərdə hər hansı fənnin digər fənlərlə əlaqəsi nəzərə alınmasa belə, onun ifadə vasitəsi olan, Azərbaycan dili ilə birlikdə inteqrativ fəndir. Dil inteqrasiya vasitəsidir.

İnşa yazının mövzusu bu və ya digər əşya, təbiətin müəyyən güşəsi, təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən hadisələr onu yazanın şəxsi həyatı ilə bağlı olur. İnsada şagirdin kalliqrafiya, orfoqrafiya, punktuasiya, qrammatika, söz yaradıcılığı, üslubiyyət və digər sahələr üzrə bilik və bacarığı öz əksini tapır. Sərbəst mövzu üzrə inşa sadəcə yazı deyil, canlı bir orqanizmdir, həyatın bir parçasıdır.

Bu gün məktəblərimizin istifadəsinə verilmiş kurikulum programlı Azərbaycan dili dərsləklərində inteqrativ təlimlə bağlı çoxlu material yer tutur. II sinifdə «Dəyərlərimiz» bölməsində T.Elçinin «Gözəl vətən» şeiri oxunduqdan

sonra sual-cavab zamanı uşaqlardan yaşadıkları ərazidə nələrin xoşlarına gəldiyi, onun gözəlliyi haqqında hansı şeirləri və mahnıları bildikləri xəbər alınır, mahnı oxunur, doğma diyarın gözəlliyini əks etdirən bir şəklə çəkilməsi üzrə iş gedir. «Təbiətin sirləri» bölməsi üzrə iş prosesində isə şagirdlər təbiətin bizim üçün tükənməz xəzinə, həyat olduğunu öyrənirlər. Onlar dialoqa hazırlaşmaq üçün şəkllə baxırlar. Canlı təbiətə aid cisim və hadisələrin adları soruşulur. Cansız təbiətin hansı əşyalarını gördükləri xəbər alındıqda şagirdlər daş, qum, ev, dağ və s. ilə yanaşı, ağac, çiçək və otun da adını çəkirlər. Müəllim düzəliş verir. Canlıların əsas əlamətləri sadalanır. Uşaqlar öyrənirlər ki, canlılar doğulur, nəfəs alır, yemlənir, böyüyür, hərəkət edir, qocalır, məhv olurlar. Canlıların cansız təbiətdən ayrı yaşaya bilməmələrinin səbəbindən, canlıların cansız təbiətdən necə istifadə etmələrindən söz açılır. Günəşin həyat mənbəyi, suyun yerin əsas var-dövləti olması ətrafında söhbət gedir. Yağış yağmasa nələrin ola biləcəyindən söz açılır. Göründüyü kimi, bu prosesdə inteqrasiya üzrə ciddi iş aparmaq imkanı yaranır. Şagirdlər növbəti mövzunun («Göy qurşağı») oxunmasına da hazırlaşmış olurlar. Dərslidəki mətnlərin bəziləri hüquqi, iqtisadi biliklərin verilməsinə xidmət edir. Dərsdə inteqrasiyadan istifadə olunması müəllimdən yaradıcı təfəkkür və səy tələb edir.

Inteqrasiyanın vacibliyindən, onu təmin etməyin imkan və yollarından bəhs etmiş olsaq da, xəyalən inteqrasiya yaratmaq, müəllimləri inandırmaq asan, inteqrasiyanı təlimdə tam təmin edən dərslük yaratmaq çətindir [6, s.98-104].

Bugünkü şəraitdə bu cür inteqrativ təlimə keçilməsi bir sıra yollarla aparılır:

1) *İnteqrativ təlimin həyata keçirilməsi üçün kurikulum proqramları əsaslı şəkildə yenilənmiş, proqramlarda məzmun xətləri təqdim olunmuşdur.*

2) *Təlimdə inteqrasiyanın müntəzəm, ardıcıl tətbiqinə nail olmaq üçün inteqrativ kurikulum əsaslı dərslüklər yaradılmışdır.*

3) *İnteqrativ təlimin müvəffəqiyyətlə təşkili üçün, inteqrativ təfəkkürə malik olan və inteqrativ fənni tədris etməyi bacaran müəllim kadrları hazırlanmışdır.*

Bunsuz məktəbimiz, cəmiyyətimiz inkişaf edə bilməz. Bu istiqamətdə son məqsədimiz Avropa, dünya təhsil sistemində inteqrasiya olunmaqdır. Ona görə də, bu istiqamətdə elmi axtarışları düşünülmüş şəkildə davam etdirməli və son nəticələrə nail olmalıyıq.

Beynəlxalq pedaqoji təcrübə göstərir ki, bu gün ibtidai siniflərdə ən çox özünə bəraət qazandırmış inteqrasiya prinsipi – inteqrasiyalaşmış kursların, müxtəlif fənlərin tədrisinin bir müəllim tərəfindən həyata keçirilməsidir. İbtidai siniflərdə inteqrasiyanın bir-birinə kifayət qədər yaxın olan bilik sahələrinin birləşdirilməsi üzərində qurulması məqsədəuyğundur. Təlimin sonrakı mərhələlərində o fundamental elmlərin çalarlarını birləşdirməyə, qaynaq etməyə çalışır [7, s. 53-64].

Beləliklə, inteqrasiya – təlimin prinsipi olmaqla, digər prinsiplərlə qarşılıqlı əlaqədədir. İnteqrasiya təlim prosesində bütün didaktik prinsiplərin qarşılıqlı təsirini gücləndirməklə, onların həyata keçirilməsinə qabildir. Bu prinsip özünün konstruktiv funksiyasını yerinə yetirir: tədris planı, proqram və dərslüklərin quruluşuna, təlimin məzmunu, metodu və formasının seçilməsinə təsir göstərir [8, s.49-54].

Elmi yeniliyi: Məqalədə təlim nəzəriyyəsində təlimin səmərə və keyfiyyətini yüksəltmək üçün, perspektivdə əsl integrativ metodların təşkili yollarına istiqamət verə biləcək ideya irəli sürülür.

Tətbiqi əhəmiyyəti: Məqalədə Azərbaycan dili tədrisinin müasir problemlərinin öyrədilməsinə və gələcək müəllim kadrlarının elmi-nəzəri və praktik səviyyəsinin yüksəldilməsinə təsir göstərə bilər.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında Ümumi təhsilin konsepsiyası (Milli Kurikulum). Bakı, 2006.
2. Azərbaycan Respublikasının İslahat Proqramı. Bakı, 1999.
3. Y.Ş.Kərimov “İbtidai təlimdə integrasiya”. Bakı, 2008.
4. Y.Ş.Kərimov “Ana dili tədrisi metodikasının nəzəri problemləri”. Bakı, 2005.
5. A.Ş.Mikayılov “Ədəbiyyat dərslərində integrasiyadan istifadə imkanları”. Bakı, 2006.
6. E.Məmmədova “Yeni məzmun, yeni yanaşma tələb edir”. “Azərbaycan məktəbi” jurnalı №5, 2013.
7. Didaktikanın əsasları. Moskva, 1990.
8. B.A.Əhmədov “Fənlərarası əlaqə probleminə dair”. Bakı, 1981.

Summary

Native language as integrative course in national curriculum conceptions

Researching the contemporary problems of Azerbaijani language training can positively affect on the future teacher, cadres of scientific theoretical and practice level.

Резюме

Родной язык как интегративный курс в концепции национального куррикулума

В статье говорится о проблемах преподавания современного азербайджанского языка и о факторах, которые могут оказать положительное влияние на повышение научно-теоретического и практического уровня будущих педагогических кадров.

*Rəyçi: dos.Y.Aslanov
SDU-nun Azərbaycan dili
və ədəbiyyatının tədrisi metodikası kafedrasının
03.02.2017-ci il tarixli iclasının
08 sayılı protokolundan çıxarış.*

Daxil olma tarixi: 14.02.2017